

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

ЗА СРБИЈУ 6 ДИВ. МЕСЕЧНО

ОД ЈЕДНОГА ВРОЈА 0.40 ДИВ.

ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 ДИВ. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

Број 158

ПЕТАК 17 МАЈА 1891

ГОДИНА I

III САСТАНАК

30 Марта 1891 године у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(Писмо Краља Милана: С. Рибарац)

Господо, ако Нар. Скуп. хоће да ради онако како је по-словник прописао, ако Нар. Скуп. хоће да својим радом и одлукама отклања будуће забуне у нашем друштву, у нашој држави ова мора ствар једну, која долази на њену расправу пресудити тако, да о тој ствари више не може бити спора ни сумње. Овако пак, другим делом резолуције та ствар ни у колико се не расправља. Па не само да се не расправља, него што је још горе ствара се терен за једно хаотично стање у будућности. Ја, господо, ценим племените и узвишене побуде Њег. Вел. бив. Краља Милана, које су га покренуле да абдицира. Ја тако исто признајем племенитост побуда, које у овом акту сведоче о решености његовој да иде из земље. Али, господо, то што стоји у његовом акту, то је израз његове личне воље. Ја узимам да он може да се одрече онога, нашта по Уставу има права, али ја вас питам, кад би њему дошло на згуду да се врати да опет заузме та права, којих се сад драговољно одриче, ја вас питам, ко би могао о томе да стане на пут. Ја нећу ни да сумњам у кавалерство Њ. В. Краља Милана, и верујем да ће он витешки одржати дату реч; али ако пре рока и пре услова, који су у резолуцији изражена, настану прилике које би му налагле да се врати, ко би му тај повратак могао закратити?

У осталом господо, са Његовим Величанством бив. Краљем Миланом лако стоји, јер он драговољно иде из земље до пунољетства његовог узвишеног сина Краља Александра. Али тако ствар не стоји са Њеним Величанством Краљицом Наталијом. Ја не знам, господо, да ли има у Србији, да ли има у свету матере, која би хтела да ради на пропаст свога сина. И ја не могу ни да замислим да, ако би се Краљица мати налазила у земљи свога сина и близу њега, да ће она тиме да ради противу интереса свога сина.

У резолуцији се вели: „*влада се овлашћује да издејствује како би и Њезино Величанство Краљица мати живела ван Србије до пунољетства Краља Александра и тиме допринела да се одделони све што би могло бити штетно по интересе земље и углед престола.*“

Господо, ја налазим, да у овим речима има каква оптужба противу Ње; ја овде видим намеру да се докаже да би Њезино присуство у земљи било штетно по престо и интересе нашега народа. Узмимо да је тако. Али, можемо ли ми то признати без доказа и без процене свију прилика, којим се то доказује, и да ли ми не би, вршећи такав један посао, учинили дело које је противно Уставу и оној уставној гаранцији: *да нико не може бити осуђен док не буде саслушан.*

Мој поштовани друг и пријатељ г. Живан Живановић рекао је мало пре, како је појава Њенога Величанства утицала тако да се јавно мишљење почело да дели на пријатеље и непријатеље Њезинога Величанства. С овим у свези стоји и онај навод једнога предговорника, да се штетно дејство присуства Њ. В. Краљице матере огледа у вези коју она одржава на извесним политичким људима у нашај земљи. (Чује се: тако је). Добро господо, ја признајем то, али ви у већини за цело време свога политичкога живота доказивали сте да српски народ има свести. Зар сад, ако би примила бојазан од тих веза, не би показали да српски народ нема свести.

С тога, ја верујем, господо, а и ви не смете да не верујете према ономе што сте пре говорили да је српски народ доиста толико свестан и јак да му ништа не могу наудити покушаји тих људи да се преко Краљице подигну, јер су још у живом сећању сва она зла дела тих људи?

Господо, мало пре сам казао да је Скупштина дужна да донесе такву одлуку, којом би се могао да пресече овај одношај да о њему не може да буде сумње у будућности. Према томе ја мислим да ако би Скупштина примила овај други део резолуције, да би она онда дала влади један „*carte blanche*“, т. ј. да влада може да ради шта хоће са Њезиним Величанством Краљицом Наталијом, ако она не би сама пристала да иде из земље. А ја то не могу да одобрим, ја не могу да дам свој пристанак и за дело, које би стојало у очигледној противности са Уставом и законима земаљским.

Господо, наша земља и цео просвећени свет сматра наш нови Устав као огромну тековину. Ја сам, имајући част, да будем известилац већине уставног одбора скупштинског, завршио свој говор речима: којим сам у Скупштини препоручивао овај устав: „*треба да примимо Устав и да га цове-римо патриотизму свију нас.*“ Допустите ми господо, да ја мислим, да ми не би показали дело патриотизма, ако би ми издали влади овако безграничан декрет и прећутно одобрење за могуће насиље према Њ. В. Краљици Матери, — него да би ми дали доказа о томе, да смо злоупотребили овако велику и слободоумну тековину.

Према свему овоме ја налазим, да Скупштина може при-видно да реши ову ствар само примавњем додатка г. Кундо-вића који гласи: „*са Њеним саизвољењем.*“ Против сваке друге резолуције буни се мој лични понос, буни се у мени осећање

достојанства народног представника; против сваке друге резолуције ја морам протестовати и из обвезе коју имам према народу да чувам Устав и законе земаљске.

Риста Поповић — Ја видим да је Скупштина заморена дугом дебатовом и с тога ћу бити врло кратак.

Господо, из акта који је упутио бив. Краљ Милан Краљевским Намесницима и резолуције, коју је прочитало председништво Скупштини, види се, да је и писмо бив. Краља Милана и резолуција председничка, последица или резултат већ донете резолуције скупштинске на меморандум Њевога Величанства Краљице матере.

Ви се врло добро сећате, да је Скупштина решавајући меморандум имала на уму то, да се једним практичним решењем одклоне сукоби на краљевском двору и да се једном за свагда, створи мир и спокојство, које је распром краљевских родитеља било поремећено. Дакле, то је била резолуција, коју је Скупштина донела на познати меморандум Краљице матере. Па шта садржи акт Краља Милана, који је упућен намесницима, и који је прочитан Скупштини?

Овај акт Краља Милана, садржи у главном то, да он — поимајући одлуку Скупштине, — жељу и решење њено, — одустаје сам драговољно од неких својих права, којих је до сада имао у даје могућност влади, да она оствари оно што је Народна Скупштина усвојила. Дакле, он пристаје да драговољно иде из земље, те да на тај начин да могућности, да се у земљи поврати мир спокојство, које је услед извесних трзавица било поремећено. Међутим да би се ова прва резолуција извршила потпуно донета је и ова друга резолуција, којом се хоће да оствари, оно што је Скупштина раније решила, те да престану узроци трзавицама.

Дакле, овом резолуцијом, коју је сад председништво прочитало, хоће се, да се издејствује и код Краљице матере да и она од своје стране, у интересу мира и спокојства, у интересу угледа престола допринесе, да се тежња и решење Скупштине до краја изведе. И кад се то каже, овда се хоће да оствари оно што је Скупштина једном већ решила. Међутим господа нека изводе и хрђаво тумаче резолуцију и изводе и кажу, да се влада њоме овлашћује да с места протера Краљицу матер. Тако су ту ствар схватили г. Гарашанин, Васиљевић, Лешјанин и још неки посланици, међутим то се не каже у резолуцији, него се у њој вели: влада се овлашћује да поради на томе да и Краљица мати учини услугу земљи, те да се трзавице и потреси у земљи и на двору одклоне.

Но господа веле да ли се то мора да изврши, многи и питају се, хоће ли се успети да се наша резолуција изврши на леп начин или ће се употребити сила? Ја држим, господа, да ту нема места никаквим претпоставкама. Јер кад је донета змуща резолуција, приликом решавања краљичиног меморандума, ми смо имали намеру, да се наша жеља на леп начин оствари. Та жеља Скупштине у неколико већ је и извршена, а ми се можемо надати, да ће се на леп начин извршити и ово што сад, према овој резолуцији желимо. Господа, која узимају ствар с друге стране, и у напред нагађају да ће бити и гоњења и са жандармима, ја држим да та господа врло хрђаво цене увиђавност Краљице матере.

Кад је Устав грађен, Краљ отац задржао је себи извесна права, но, они, који се тако ванредно заузимају за Краљицу матер, у уставотворном одбору, нису сматрали за нужно да устану и једну речницу кажу, о Краљици Наталији; онда кад је била прилика да се заштите и права Краљице Наталије. Краљ отац себи је осигурао права у Уставу, пријатељи краљичини, нису хтели ни речи о Краљици матери да кажу (Одобравање). И кад је Устав постао делом, онда ми се морамо по Уставу кретати.

По Уставу Краљ отац има права да води надзор о васпитавању свога сина и према томе он има непосредна права да наређује односно сина свога оно што за умесно нађе, па макар то била забрана да син са матером заједнички живи. И онда, неумесни су прекори извесне госпде, који нам пребацују да смо у погледу на права краљевих родитеља једно-

страну и неправедни. Устав је ту неједнакост обележио, а ми не смео устав да вређамо. Услед тога је и дошао спор међу краљевим родитељима, и на Скупштини је сад да тај спор отклони, те да не би из тога произашло неспокојство и забуна у земљи.

Да би се одклонило то неспокојство, Краљ отац се одриче тих својих права, неће та права да употребљује, он драговољно пристаје, да до пунолетства младога Краља не враћа се у земљу. Према оваковој изјави нама ништа не остаје него да изјавимо жељу, да влада поради на томе да и Краљица мати учини ту исту жртву земљи и народу, да и она од своје стране учини толико, колико Краљ отац, те да ова земља буде једи пут на миру. (Одобравање).

Као што сам мало час казао, кад је било места и прилике, да у одбрану права Краљице Наталије проговоре они који се данас тако ватрено за Краљицу заузимају, они то нису учинили, а данас хоће да пребацују другоме, да неко хоће да чини неправду Краљици матери, што ће се оваква резолуција донети. (Одобравање).

Господо, признаћете, да ми ни најмање немамо удела у томе, што је се тај раздор на престолу створио; признаћете да до нас нема никакве кривице, што су се због брачног спора и раздора на престолу изводиле трзавице у земљи. Ми нисмо томе допринели ништа. То је створено раније и створили су други, а ми смо онда дошли да ту непријатну дужност свршимо, и повратимо у земљи и на двору мир. — Каже се, да ће оволиком резолуцијом дати влади могућност и овлашћење да погази Устав. Као што сам мало пре напоменуо, ја не видим да се влада овлашћује на такву меру, ја не само да не видим то, него сматрам, да влада неће имати ни потребе, да једну такву меру употреби, јер верујем у увиђавност Краљице матере, да она неће дозволити да до тога дође, верујем у њен патриотизам, верујем да ће она сама увидети, да је прека потреба, да се резолуција скупштинска оствари ради очувања угледа и достојанства престола. Ја дакле верујем да до тога неће доћи, а и ако би до тога дошло, ја драговољно пристајем, да нам се доцније може да пребаца, да смо учинили грешку у тежњи да створимо мира и спокојства у земљи и да очувамо углед и достојанство престола. Нека странка остане под тим прекором, нека историја упише то странци у грех и ја ево драговољно пристајем да тај грех носимо на души. Но господа, такав прекор је неуместан. Друго би било кад би ми давали могућности, да се гази Устав ради задовољења личних властољубаца, када би дозволили да се гази Устав, сузбијањем какве умесне и оправдане тежње народне; но кад ми у тежњи, да осигурамо спокојство земљи и очувамо углед престола, доносимо овакву резолуцију па и ако доживимо, да нам неко пребаца да смо прегазили Устав, ја ћу драговољно пристати, да тај прекор док год сам жив носим (Чује се: тако је).

Ова резолуција, коју смо донели приликом решавања о краљичином меморандуму и ако хоћемо да будемо доследни ономе што смо решили раније, онда немамо разлога да ову резолуцију не примимо, јер оно може донети само мира и спокојства земљи, а никако и никоме неће донети штете (Чује се: врло добро).

Гарашанин — Мој поштовани пријатељ г. Р. Поповић учинио ми је једну неправду, кад је рекао да сам ја казао: «ако ову резолуцију усвојимо, да ће се употребити сила према Краљици». Ја то нисам казао. Ја сам казао ово: да резолуција наша треба да буде јасна, да треба да се зна, шта хоћемо, те да оно што хоћемо можемо и остварити по Уставу и законима нашим. Толико сам казао. И ја налазим, да наша резолуција не каже ништа одређено. У њој се вели: да се влада побрине да издејствује код Краљице, да и она до пунолетства младога Краља живи ван Србије. Добро; влада ће се побринути, па ако не издејствује, шта је онда? Ако не издејствује онда ја питам хоће ли се употребити сила и ако се хоће да употреби сила нека се има куражи, да се то и каже у овој резолуцији. Ту би онда била чиста ситуација и ако је то противустванно, бар се зна шта је.

На прекор г. Р Поповића, што су неки пријатељи Краљице Наталије пренебегли своју дужност да узму у одбрану Краљевине кад је прављен Устав, ја имам толико да кажем: да ти пријатељи краљичини нису имали могућности да то кажу баш за то, што је овај исти г. Риста први у уставотворном одбору устао и предложио, да се цела глава у Уставу, која говори о правима Краља, акламацијом прими, и Уставотворни одбор је акламацијом и примио.

Риста Поповић — Г. Гарашанин, одговарајући мени на мој говор, изволео је казати: да сам ја у Уставотворном одбору предложио, да се цела глава, која говори о правима Краља, акламацијом прими. То је истина. Ја сам предложио да се та глава акламацијом прими али само за то, да се одрже у Уставу друге неке уставне одредбе, које је г. Гарашанин са још неким његовим пријатељима спречавао да се у Устав унесу (Чује се: тако је). И кад сам ја учинио предлог да се та глава акламацијом прими, г. Гарашанин и сви остали његови пријатељи, не само да се нису томе противили, него су три пут викнули: „живео!“ и ја сам се просто зачудио томе одобравању г. Гарашаниновом (Пљескање).

М. Гарашанин — Молим за реч ради личног обавештења.

Председник — Доста је било обавештавања, не могу вам дати реч, јер има много јављених говорника.

Ал. Ратарац — Ако хоћете да ме чујете, ја ћу да говорим (Чује се: хоћемо, чујмо!). О овој ствари вечерас водила се велика дебата. Имало је говорника и за резолуцију и против. И једни и други износили су разлоге, како они ствар сматрају, неки с практичне стране, а неки по природном схватању. Ја као посланик морам гласати за или против, и кад треба да гласам, ја сам дужан да кажем какве имам побуде за оно, зашто ћу да гласам. Пре свега, ја имам да кажем да, кад узмемо Краља Милана шта он сад хоће да чини према овој својој изјави и кад га сравнимо с осталим родитељима, који имају своју децу, не изузимајући ни најпростијег бировца, онда мало чудновато изгледа, то што он хоће да ухвати маглу и да иде у бели свет.

Председник — Ја вас молим да у говору не уплећете личности.

Ал. Ратарац — Молим вас ја хоћу да тумачим моје побуде.

Председник — Ја вас молим г. посланиче кад чините упоређење, чините овако, како доликује једном нар. посланику.

Ал. Ратарац — (Продужава). Ја држим, господо, да кад бив. Краљ Милан оставља јединог сина свог, кога је однеговао и изјављује да се неће враћати у Србију до пунолетства младога Краља, ја сматрам да је то велико пожртвовање, велика кураж, много већа, него кад је Краљ Милан слао Рајовића на Краљевицу да стреља људе. Из тога његовог акта, који је он сад поднео Скупштини и у коме изјављује, да одлази из Србије и да се неће враћати до пунолетства Краљевог види се, да је и он сам увидео приликом бављења овде у земљи а и на страни, да његово бављење страшно дејствује на народ.

А ја кажем да то није дејствовало на народ, јер народ зна шта то значи, и то је могао само дејствовати на власнике — то је као одговор на говор г. Рибарца. Ја мислим да Краљ Милан није се уплашио од духова, него с тога што би то могло да нашкоди престолу његовога сина, а друго што је Краљ Милан увидео да није способан да свога сина васпитава, јер они, који су њега васпитали, учинили су да он мора из земље да се удаљава.

Сад долази друга ствар; ту је у питању Краљица Наталија, и она господа, која говоре, и бране њу треба да имају у виду, да, у колико штетно може да дејствује Краљ Милан, у толико може да дејствује штетно и Краљица Наталија, и мени изгледа, да се овде може лепо применити она пословица: „биле се јетрве преко свекрве“.

Што се тиче резолуције, којом се даје овлашћење влади да она уреди њихове односе, ја не могу мислити, да ће овака Уставна влада бити непаметна да ради против закона и Устава,

кад зна да за свако повређење Устава мора да одговара; и ако влада на леп начин не дође до споразума са Краљицом матером, као што је дошла до споразума са Краљем Миланом, ја мислим да она неће стварати никоме кривице и гонити га да на силу иде одавде; и ја кад бих знао, да ће она у том случају силу да употреби, ја не бих могао гласати за ову резолуцију, али ја сам уверен да ће влада употребити такве мере, из којих ће се моћи да увиди потпуно оправдани разлог њен, да у интересу сина и династије родитељи треба да ишају из Србије, и да живе тамо, где они мисле. Кад је оно, што каже г. Риста, да она није Уставом поменута, ја мислим да баш то, што није у Уставу поменута, да се она има сматрати као грађанка, иначе требало би да су поређана у Уставу имена и наших жена. Ја мислим, да о овоме не треба више говорити, јер је ствар са свим чиста и јасна, и са тога ћу ја гласати за поднету резолуцију.

Тодор Туцаковић — Ако су се ролигељи нашега садањег Краља решили да оставе своју земљу драговољно, ја не могу имати ништа против тога; само сажаљујем, што је ствар до тога дошла; но ја ћу да вам обратим пажњу на другу ствар. Као што вам је познато, наш је Краљ млади и малих година, и ја држим, да његово осећање, да његова нежност не може остати равнодушна према одласку својих родитеља. Ја се бојим да се родитељским одласком не допринесе што и погоршању самог здравља његовог. Према оваком мом посматрању, ако Краљица мати хоће драговољно да учини ту жртву, да иде из земље, ја мислим да би било у реду кад осећање младог Краља, осећање његових родитеља захтева, да с времена на време могу походити свога сина. Ја никад не бих могао пристати на то, да резолуција изрекне да родитељи за 4 године не могу доћи. За што то да буде? Ја држим да такав поступак није оправдан, и ја рачунам да ће се Краљ Милан и Краљица Наталија чувати свега онога, што би узнемиравао спокојство народа, и углед престола. Према оваком мом посматрању, ја налазим, да је потребно, ако се прохте младом краљу, да види родитеље, да они с времена на време могу овамо долазити.

Према оваком мом посматрању ја налазим, да би била врло незгодна овака резолуција, и мислим да би требало да се донесе у том смислу, да родитељи с времена на време могу виђати свога сина, и ако је дошло до тога, да они драговољно иду из земље. Ово је моје мишлење о овој резолуцији.

Председник мн. савета Н. Пашић — Неоспорна је ствар, да распра између краљевских родитеља не допринеси угледу земље и престола. Та распра обеспокојава дучове, како у земљи тако и ван земље, и сматра се да стање које је у Србији створено после обдикације краља Милана и после новог Устава, није потпуно утврђено и да га највише ремети распра, која се дешава у близини краљевског престола.

Земља, да та распра не науди престолу и земљи побудила је Скупштину да донесе једну резолуцију, у којој је изражена жеља, да се влада постара да штетне последице те распре отклони; и влада сматра да је та резолуција, коју је Скупштина донела обавезна не само за ову влада, него и за сваку другу влада која дође иза ње; и која хоће да води рачуна о изјављењу народној жељи и достојанству престола и спокојству у земљи. С тога влада, кад је сазнала, и добила изјаву краља оца, да се он драговољно одриче свога права, да не долази у Србију све до пунолетства његовог Величанства Краља Александра, прихватила је ту изјаву и одмах је поднела Скупштини, јер држи да она има велики значај, који повољно може дејствовати на умирење духова у земљи.

Ово, господо, није никакав византизам ни изненађење, као што рекоше нека господа из опозиције, јер влада не жели никад да пође тим путем да изненађује Скупштину; она сматра да су прошла времена изненађења и да би свака влада која би хтела ићи тим путем највише себи шкодила. Данашња влада излази пред Народно Представништво искрено и одговорно, и она је уверена, да само таква радња може рачунати на народно поверење. (Чује се: тако је)

Дозволите ми да напоменем још и то, да је неко од господe посланика напоменуо, да кад се краљ Милан драговољно одриче свога права и изјављује да одлази из земље до пунолетства Краља Александра I, да је то скончано са неким жртвама од стране народа. То, господо, не стоји. Његово Величанство Краљ отац, ужива извршан део цивилне свога узвишеног сина. Он из касе државне не ужива никакву помоћ или апанжу, а то што ужива даје му син и то просто из дужности, које син има спрема оца. Што се краљице матере тиче, она се тога права сама одрекла. Може бити и е тога, што она има довољно средства за уживање, али из тога што се она сама одрекла да она прими издржање из цивилне не може се тражити од краља оца, да се и он одрекне и да се не послужи правом који му закони дају. Ако је Скупштина задахнута жељом да постојеће стање утврђује, да отклања сметње, које му прече правилан развитак, она се томе не може никакко противити да Његово Величанство Краљ отац ужива један део цивилне, тим мање, кад то уживање не пада на терет државни и кад се дакле не даје ни једна пара из народне благајне.

Неко од господe посланика казао је, да предложена резолуција има празнину. Може бити да она није одговорила на сва питања, на која би поједини посланици желели да добију одговора; али те празнине, које поједини посланици замишљају да постоје, ако у ствари донета и постоје, исправиће се путем уставним и законим, који изискује сама ствар.

Што се владе тиче, она сматра да кад Скупштина донесе резолуцију, и кад та резолуција садржи оно исто што интереси државни и престола захтевају, а међутим не буде се косила са државним законима, да је таква резолуција обавезна за сваку владу, која је задахнута жељом да ради у сагласности са Народним Представништвом. Ако би се која влада нашла да поред те изречене народне воље, која се огледа у резолуцији, ипак погази вољу народа, за такву владу постоји закон о министарској одговорности, који је препун строгости и који толике моћи даје Народном Представништву да је увек у стању предати сваку такву владу најстрожијој осуди. А што се тиче садашње владе, она изјављује да ће примити предложену резолуцију, ако је Скупштина озакони и да ће по њој поступити.

Министар правде Гл. Гершић — После овако дуге дебате о овој ствари, ја ћу се трудити да будем што краћи.

Пре свега имам да приметим, да у целој овој дебати има г. г. посланика, који чини ми се нису имали на уму да Скупштина, кад има сад да да неку изјаву или да донесе од своје стране резолуцију, поводом изјаве Краља Милана, мора да буде руковођена том мишљу и тим фактом, који постоји: да имамо једну распу, једну размирицу између краљевских родитеља и да та распу штетно делује по спокојство земље и углед престола. Тај факт треба да је полазна тачка са које се иде у расправљање овога питања.

Господо, кад смо ми дошли на владу и кад се створило ово ново стање после абдикације Краља Милана, а на основу новог Устава, ми смо, као што је један говорник са свим основано приметио, ту распу између краљевских родитеља затекли. То је једна ствар, која је била затечени факт, који је постојао а који се није могао предвидети и пред којим се није могло замирирати. Ми можемо са своје стране жалити што се дошло до те распе, што се баца земља у неспокојство. Али то, што ћемо ми жалити, то не помаже самој ствари, јер ми не решавамо овде по срцу, као људи сантиментални, него као политички, као државници, као људи, који имају да се брину о спокојству земље, о интересу земље и угледу престола. Кад би остали на самом жаљењу, онда би дали доказа о своме нежном осећању, али не би доказали тиме, да смо политички дорасли, да ствар решимо онако, како ће се отклонити штетне последице. Самим жаљењем, вајкањем и јадиковањем над немилним фактом, нити се тај факт уклања нити се ствар решава. Оно би ваљешће било, кад би могао да се остави онако, као што рече поштовани старина Родор Тудаковић. Он је казао лепо и поштено, како његовим осећањима одговара:

за што за Бога да не буду краљеви родитељи овде, за што им збраћивати да виде свога сина. То би било лепо, господо, али то би значило, да се вратимо у једно стање које је било али га више нема. Камо среће да није ни дошло до те несугласице, до те размирице и да могу мирно краљевски родитељи седети овде и да посеђују свога сина, па да то не изазива узбуђење у земљи. Ја бих то тако исто желео као и г. Тудаковић; али то спада међу лепе жеље, које не одговарају фактичком стању ствари.

Ми стојимо у Скупштини на крају тога питања и ми не можемо да се вратимо на почетак, да се вратимо ономе чега више нема. Дакле, као што кажем, сматрајте то питање са политичког и државничког гледишта и ми таког морамо да га посматрамо. Ми не можемо сад да се упуштамо у то питање, ко је крив, која је страна више крива, која страна има врлина, а која их нема, јер то упуштање у то питање не мења с вар. Ми можемо одати признање и једном и другом краљевском родитељу, ми можемо, кад говоримо као људи од осећаја, са гледишта осећања Краљици матери одати све ово признање које њој и њеним врлинама пристоји. Али то упуштање у испитивање који је мање или више крив не решава саму ствар. А најпосле мени, као члану владе са овога места није лако ни говорити о овом деликатном питању. То ћете и сами признати. Ми, као чланови владе, нисмо ради да изгледа, да ћемо да утичемо на скупштинско решење. Како буде решено ми ћемо бити задовољни, и ми сматрамо за дужност, да се управљамо онако у овој ствари, како је буде Скупштина схватила; а ако нађемо да нисмо у стању да извршимо, ми знамо шта треба радити.

Ја овде хоћу да се ограничим на обележавање извесног момента, а своје мишљење о овој резолуцији нећу да кажем јер оно није меродавно. То Скупштина треба да реши како за сходно нађе.

Дакле, као што рекох, говорити са гледишта осећаја о овој ствари то не мења и не решава саму ствар. Најпосле треба имати на уму да Скупштина није донела ону прву резолуцију онако на памет без разлога, без узрока, него по свој прилици имала је врло јаким побуда, кад је свечано изјавила и ставила у дужност влади, да отклони штетне последице, које може размирица између краљевских родитеља донети по интересе земље и углед престола. То је круина изјава и по свој прилици морало је бити крупних и великих побуда, које су покренули Скупштину да донесе такву ранију резолуцију. А шта сад хоће нека господа? — Хоће да се вратимо на време пре те скупштинске резолуције, па да се питамо, да ли је то нужно; да ли би то добро било. О томе више сад после оне прве резолуције скупштинске, не може бити речи, јер Скупштина је већ једном приликом изјавила да та распу на жалост постоји, да штетно дејствује на интерес земље и углед престола. То је Скупштина казала и она то сад не може порећи. Скупштина би могла узети натраг реч, кад би та престала; али на жалост она није престала и према томе она прва скупштинска резолуција има основа и разлога.

Дакле, господо, хоћу да обратим пажњу господe посланика на везу, која постоји између једне и друге резолуције и да то није ништа друго него конзеквентно извођење једне исте мисли.

Сад ћу мало да се задржим на извесним говорима неке господe посланика, који су могли свакојако да произведу пометње у појмовима. (Чује се из опозиције: да се реши.) То вам неће помоћи што кажете: да се реши; ја док имам право да говорим, ја ћу говорити.

Пре свега г. Рибарац устао је да говори као човек од закона; он се пре свега квалификовао као такав да је као адвокат позван да брани закон и Устав. Ја му то не одричем, по међутим, ми смо сви позвати да чувамо и поштујемо Устав и закон. Он је казао, да му изгледа, да ће бити повреде Устава ако Скупштина усвоји резолуцију, да поред ове изјаве Његовог Величанства краља Милана: да не мисли живети у Србији до пунолетства његовог узвишеног Сина, и Његово Величанство Краљица Мати то исто уради; каже тиме се вређа

Устав и права грађанска. Господо, ја нећу да се упуштам у појединости тога питања, но ћу само у кратко напоменути, да Њено Величанство Краљица — Мати није обична грађанка (жагор у редовима опозиције; чује се питање: па да шта је она?) Жао ми је што ви то не знате и што мора то тек да вам се казује; но кад ме питате ја ћу да вам кажем.

Ви знате, кад је била реч о закону о штампи, онда је у том закону решено, да се и краљица мати сматра као члан краљевскога дома, и према томе онај који је члан краљевскога дома, тај не може више бити обичан грађанин. Кад би било све једно: бити обичан грађанин или члан краљевскога дома, онда не би било потребе одређивати, ко је члан краљевскога дома и онда не би и у самом Уставу било нарочитога помена о члановима краљ. дома и њиховом изузетном положају. Дакле, нема сумње да је члан краљевскога дома нешто друго но што је обичан грађанин. Ти појмови постоје давно и у осталим државама у Европи, да чланови краљевског дома имају извесна права, која обични грађани немају, али имају и извесне дужности, које немају обични грађани, и ако напусте те дужности онда губе и ону заштиту, коју као такви имају. И према томе не може један члан краљевскога дома да бира како му је zgodније: час да буде члан краљевскога дома а час онег обичан грађанин, јер то је онда један неправилан рад од нас, који не треба и не може да постоји, већ то питање треба на чисто да се реши овако или онако: или је члан краљевскога дома и онда није обичан грађанин или је обичан грађанин и онда није члан краљ. дома; на чисто, једно или друго. Кад је дакле Скупштина једном већ решила и узаконила да се Њено Величанство Краљица Мати има сматрати као члан краљевскога дома, што је са свим основано и треба тако да буде, онда се то питање мора сматрати као решено и оно сад више не подлежи дискусији и с тога мора изгледати чудно, да неки г.г. посланици то питање сад поново покрећу и налазе да је краљица мати грађанка и т. д. Може се неко не слагати са скупштинским решењем, може о томе имати друго мишљење, то је његова ствар, али овде у Скупштини сад о томе не може више бити говора, пошто је решено и свршено и ушло у закон. Њено Величанство Краљица — Мати, дакле, није обична грађанка, него је члан краљевскога дома, дакле, има један изузетан положај, како по заштити, коју треба да ужива, тако и по дужностима, које има према престолу и земљи.

Осим тога један од г.г. посланика мало пре је казао: ако хоћете ту да се позивате на народно суверенство, онда то значи безгранична власт и т. д. Нека извини г. посланик али мени се чини, да се је трудно без узрока да побија безгранично суверенство; то нико није казао, да је народ такав безгранични суверен па да може да отима неке лична права и т. д., и на то нико није ни помишљао. Овде се даље казало, да се без повода у један пут меша и једна већа личност у ову ствар, која се тиче изјаве Његовог Величанства Краља — Оца, а међутим ми овде стојимо једнако на темељу оне резолуције, која је донесена, и по томе онда је стара размирица између краљевских родитеља, и кад говоримо о једном родитељу, онда не треба да говоримо о другоме родитељу, мањ ако хоћемо из каквог каваљерства да учинимо услугу и том другом. Ја нећу ништа друго напоменути него ово: Ја вас питам, ако је истина оно што је Скупштина казала, — а то мора бити истина, јер је Скупштина израз народа, — ако распра између краљевских родитеља доноси штете по интересе земље и престола, ако је то истина, онда у томе што ће краљ Милан одржати дату реч, може се породити питање: да ли је тиме већ отклоњена распра између краљевских родитеља и да ли су тиме отклоњене штетне последице по углед престола? Ви ћете увидети, да можемо лако замислити да тиме није свршена та распра, која постоји, коју ми нисмо створили и коју можемо сажалевати и могли би само желети да се прекине, да не штети углед престола и интересе земље, а то је да се постигне неко измирење. Међутим то није могло бити и онда се морало гледати, да се та распра уклони са земљишта Србије. Одиста, та тако штетна распра између краљевских родитеља може се на земљишту Србије прекинути само на та два начина: или измирењем, а кад то не може да се

постигне, онда одласком оба краљевска родитеља из земље; да се распра не би више водила на земљишту нашем, око самога престола и у близини његовој а на очевидну штету угледу његовом. И према томе, кад смо чули један акт Његовог Величанства краља оца, коме се акту мора признати једна жртва, ја мислим да морамо с правом очекивати, да и краљица мати неће моћи изостати у пожртвовању за интерес државе и углед престола. То скупштинека резолуција предпоставља и за то је донесена, констатујући оно што је донела у првој резолуцији, да распра између оба родитеља дејствује штетно и да њу треба прекинути или тиме што би се постигло да нема те распре или што би се та распра уклонила са земљишта, па коме стоји престо српски, који треба да се очува и утврди. Дакле, ја мислим да на том гледишту стоји резолуција, а до Скупштине стоји, хоће ли је примити или не.

Председник — Претрес је свршен. Пре но што се гласа о резолуцији, гласаће се о предлогу г. Кундовића, који предлаже један додаток у резолуцији, који гласи: са њеним саизвољењем. Ко је за предлог г. Кундовића, нека седи, а ко је против нека устане? (Већина устаје).

Већина је устала и према томе објављујем, да је одбачен предлог г. Кундовића.

Алимпције Васиљевић — Та је резолуција тако важан историки акт, а проћи ће три године као три дана и многи ће посланици дочекати последице од тога, па с тога ја предлажем да се гласа поименце.

Председник — По пословнику поименично гласање може да буде кад то затраже 20 посланика. Има ли 20 посланика, који траже поименично гласање? (Нема). По што нема 20 посланика да траже поименично гласање, то онда не може се поименце ни гласати.

Јован Авакумовић — И ако нема 20. посланика за то, ипак ово је тако важно питање, да треба поименце да се гласа.

Председник — Стављам на гласање. Ко је за то, да се предложена резолуција прима нека седи, ко је противан нека устане? (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила предложену резолуцију.

Изволте чути један указ Краљевских Намесника.

Секретар Љуба Ђирић чита:

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

А Л Е К С А Н Д Р А I

по милости божјој и вољи народној

Краља Србије

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог Нашег председника министарског савета, а по саслушању Нашег министарског савета, решили смо и решавамо:

Овлашћује се Наш председник министарског савета да може Народној Скупштини сазваној у први сазив прве периоде поднети на решење:

«Овлашћује се Краљевска влада, да за потребе краљевскога двора стараоцима Његова Величанства Краља Александра I. изда један милијон динара у благајничким записима са годишњим интересом од 6% с тим, да се ова сума са припадајућим интересима и осталим трошковима подмири до 2. Августа 1894 године из Краљевске цивилне листе отплатама по 30.000 динара месечно, све до коначнога измирења.

Наш председник министарског Савета нека изврши овај указ.

30. марта 1891. год.

у Београду.

Јов. Ристић с. р.

К. С. Протић с. р.

Ј. Вели-Марковић с. р.

Председник
министарског Савета,

Ник. П. Пашић с. р.

Председник — Предлог овај упућује се одбору финансијском, само бих молио да га Скупштина огласи као хитан. (Чује се: као хитан). Усваја ли Скупштина да се огласи као хитан? (Усваја).

Велизар Еундовић — Ко вам даје права да га огласите као хитан, кад влада то не тражи? —

Председник министарског савета, Никла П. Пашић — Влада је сагласна да се овај предлог огласи као хитан, пошто је Скупштина на крају сесије, и за то држи да га треба огласити као хитан.

Председник — Сад су на реду одговори г. министра унутрашњих дела на питања и интерпелације, која су на њега упућена.

Министар унутрашњих дела, Јован Ђаја — Пошто-вани посланик г. Стојан Рибарац упутио је на мене интерпелацију о убиству Павла Ранковића из Рановца. У интерпелацији наводи, да начелник среза млавског није предузео потребне законске мере против лица, која су обелодањена као извршиоци овога злочиначког дела. Кад је начелник донео решење о притвору, то решење није извршено за пуна два месеца, и тек га је истражни судија извршио, кад је постављен у томе срезу. На основу ових навода, г. интерпелант пита ме, прво: је ли мени познат овај поступак среског начелника; друго, мислим ли ја да је срески начелник овим проневерио своју дужност, треће, мислим ли да овакав орган може и даље остати на своме месту у дужности, и четврто, хоћу ли одмах да предузнем потребне мере, ако то нисам до сада предузео. да се таквом одуговлачењу истраге стане на пут и да се казни чиновник који је то учинио.

На ово питања част ми је одговорити ово: на прво питање имам да одговорим, да ми је ово убиство познато, јер ми је одмах јављено чим се оно догодило. Још у Мају месецу ја сам добио извештај о тој ствари, услед тога одмах сам издао налог да се озбиљна пажња обрати томе делу и да се пронађе кривац. У исто доба, тражио сам одма извештај од среског начелника, јер се доцније променио; у том тражењу изјашњења ја сам метуо ове прецизне речи: да се начелник срески пожури са истрагом и да кривца што пре суду преда. У том времену промењен је тај срески начелник и дошао је други на његово место. Тај је одмах донео одлуку, да се ставе у оптужбу лица, која г. интерпелант помиње у интерпелацији. У то време кад је други начелник донео то решење, постављене су истражне судије. Дакле, господе, овом задоцњењу ове кривице једини је узрок, што се два среска начелника променила једно за другим и што други начелник који је донео то решење није могао то дело да сврши, јер је постављен истражни судија, који је требао да изврши своју дужност. С тога што је као што је и г. интерпелант познато, велика затрпаност послова у тој канцеларији, и с тиме се извињавао и један и други начелник, што на време нису свршили ту истрагу. Ја признајем, да то извињене не може до краја завињавати. Затрпаност послова не може бити измињене у несвршавању послова, као што је истрага једног убиства, али факт је да таква претрпаност постоји. Доцније чим је та ствар прешла у руке истражном судији, ја нисам могао ништа да радим, јер он не спада у моје подручје. У опште, господе, ја врло радо одговарам г. интерпеланту да никад нећу пропустити све мере, кад год се деси тако једно одуговлачење кривице, а још више кад се кривци држе дуже у затвору, него што је законом прописано. Дакле, одговарам г. интерпеланту, као што сам добио изјашњења; чим се такав случај деси порадићу да се то, ако је могуће не дешава, а морам признати то, да се један део извињења тих среских начелника може примити, што су збиља послови у тој канцеларији толико затрпани, да није измишљотина да толики пречи послови имају да се сврше, па да је с тога ова ствар задоцнела. Признајем, да се ово одуговлачило и усљед тога што су измењена два среска начелника, и што је постављен истражни судија, а овде пред Народном Скупштином обећавам, кад год до мене буде стало, да кад год се такви случајеви десе, да ћу стати на пут.

Стојан Рибарац — Ја нећу да улазим у коментари-сање одговора г. министра, док се не реши, да ли има овде Скупштине. Овде нема Скупштине у ствари, само има неколико поштовања достојних посланика.

Председник позива посланике. (Посланици долазе).

Стојан Рибарац — Господе, закони у једној земљи имају вредности само онда, кад се тачно примењују. Власти имају важности само онда кад законе врше. У овој прилици, закон је погажен од почетка до краја.

Убиство о коме је реч у интерпелацији, учињено је Марту пр. год. Од Марта до Новембра одуговлачена је истрага и решење о оптужби правих криваца — злочинаца, за то: што је главни виновник тога убиства био кмет. Кмет је потребан власти, а власт кмету.

То је дакле, једна прва незаконитост, која се ни у колико не може да извине тиме, што је г. министар унутр. дела променио једног капетана па дошао други капетан. Јер за 7 месеци и један капетан имао је довољно времена да уапси зликовце, а то је исто имао и други капетан. Међутим, други капетан, који је дошао на ово место, имао је на расположењу 3—4 месеца и опет није ништа радио, до 4 Новембра. 4. Новембра, дакле, кад је прошло оно време кад је кмет био потребан, капетан се сетио и доноси решење, да се он и остали саучесници ставе у притвор, за то зликовачко дело. Па шта мислите? Ни то решење није извршено!

Г. министар унутр. дела рече: да је у то време дошао истражни судија и да је он то решење напослетку извршио. Господе, ја мислим да нема разлога, да нема ничега што би могло оправдати једну власт, кад не изврши решење о притвору, у који се стављају људи за злочинство, за убиство оптужени. Међутим не стоји то, да капетан није могао извршити то решење због тога што је дошао истражни судија. Истражни судија дошао је много доцније и то је решење извршио тек 4. Фебруара ове год. Учите то па ћете видети, да је време од решења, па до стављања у притвор, прошло три месеца. Сам тај период времена, најјасније убеђује у томе, да је срески капетан погазио своју дужност.

Господе, једна са свим природна последица из такве неверне службе, из непојимања дужности, да се очува јавна сигурност у земљи, била је та, да у то време, још једног грађанина рановачког убијају. Ја нећу да тврдим, да су та два убиства у вези, али је сигурно, да су вршиоци овога другог убиства, имајући пред собом слабост и незаконити поступак у истрази онога убиства од Марта месеца, могли бити охрабрани, да ће се и према њима тако олако поступати, — а то је појава, која деморалише народ. И према овоме ја мислим, да г. министар није имао разлога, да тако ревносно брани тога капетана. Он истина рече, да и ако су мењани капетани, да опет то не може оправдати тога капетана и да ће он да предузме мере, да се тако што више не догађа.

То ни за Скупштину, ни за мене, не може да буде доста. Ја бих могао бити задовољан само тада, ако г. министар сем овога, изјави још и то: да ће да казни тога капетана. Дакле, тражим да се овај капетан казни. Јер, господе, није мала ствар, да се изврши убиство и да главни виновник томе убиству, буде сам главом кмет, па да буде тај кмет поштеђен, да се слободно шета и да се над њим не извршује решење о притвору!

Ја верујем, да г. министар све ово није знао, и ја сам готов да му поверујем и то, да ће он извршити дужност коју од њега правда очекује.

Ако се, господе, сетате, г. министар унутр. дела, при одговору на интерпелацију г. Стеве Максимовића, за то што је 7 месеци у притвору држат Живојин Радић и Текије, — одговорио је, да се чекало док се није ухватио неки други кривац, а то је неки Спасоје Јовић.

Упоредите ова два случаја и шта ћете наћи? Тамо човек лежи, невини месецима у апсу, у овом случају 9 месеци пролази, док овде кмет и пандур стоје под оптужбом да су извршили убиство и они се не налазе у притвору. Ја мислим, да

Скупштина нема разлога да штити овакве капетане и ја понављам, да могу бити задовољан са одговором, само тако, ако г. министар изјави, да ће капетана казнити.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Чини ми се да у оном жагору, који је био у почетку, кад сам почео да одговарам на интерпелацију, интерпелант г. Рибарац није могао да ме чује.

Ја сам у моме одговору отпочео са осудом небрежливости и то не само једног него оба капетана. Ја сам у мају месецу дошао и одмах сам тражио, да се што живље пожури са том истрагом и да ми се поднесе извештај, за што то до сад није свршено.

На захтев г. интерпеланта изјављујем да ћу истрагу продужити и казнити и једнога и другога капетана, што су отежали истрагу поводом овога убиства.

Стојан Рибарац — Према оваквој одсудној изјави г. министровој ја немам разлога да сумњам у његову реч и стога сам задовољан са његовим одговором, јер очекујем да ће он доиста казнити тога капетана.

Председник — Пошто нико више не тражи реч, те предлажем да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Усваја ли Скупштина прост прелаз на дневни ред преко ове интерпелације? (Усваја).

Изволте чути још један одговор г. министра унутр. дела на интерпелације.

Министар унутр. дела Јован Ђаја — Г. Таса Николајевић народни посланик упутио је на мене једну интерпелацију поводом покушаја убиства на једнога представника либералног у бирачком одбору у општини неменикућској.

Питања та ова су: (Чита)

Интерпелација

на

Г. министра унутрашњих дела.

У записнику бирачког одбора за општину неменикућску, окр. подунавског, поред осталог забележено је и то: да је на представника кандидатске листе странке либералне обноћ, у очи самог Крстова дана, извршен напад пуцањем из пушака и да овај човек, сутра дан, није ни био у бирачком одбору, као члан истог, ради представљања листе.

Молим г. министра унутр. дела, да он изволи одговорити Нар. Представништву следеће:

Је ли појава овог догађаја истинита и је ли она г. министру као врховном управнику власти полициске, те чуварке личне безбедности у земљи, позната или није? Ако је појава овога нападања, као што ја држим, истинита, је ли надлежна власт полициска предузимама истрагу кривичну по овоме делу, које на себи носи обележје покушаја убиства, лакше злочина који се извиђа и каани по службеној дужности и без тужбе нападнутог, као приватног тужиоца?

Ако је чињена истрага по овоме делу, какав је њен резултат; и је ли се могло ући у траг злочинцима, као и да ли су ислеђењем изашле на видик какове год околности, по којима би се разумно извести могло, да је овај напад и покушај убиства извршен у намери, да се овај човек заплаши, те да не сме употребити своје право представљања листе и гласања, које му је Уставом земаљским зајемчено?

Ако ли пак истрага није никако ни предузимана, онда чиме се правда овакав поступак власти полициске; и да ли се оваким радом утврђује вера у искреност рада полициске иследне власти према грађанима, без разлике њихових убеђења политичких, као и хоће ли штети г. министар потражити мало изјасњења од дотичног органа власти полициске за овај рад?

27. Новембра 1890 г.
у Београду,

НАРОДНИ ПОСЛАНИК
Таса Николајевић

Пре свега, господе, г. интерпеланту имам да одговорим да је овај догађај у истини био и да је збиља у очи дана избора пуцао на кућу Живана Поповића, тежака из Неменикућа, који је био одређен за представника либералне листе на дан избора. То је извршено кроз врата његове куће, из које су се такође са пуцањем бранили и чим се то догодило, одмах је полициска власт предузела истрагу и извиђај и за тим је одмах саслушан нападнути, који је изјавио, да не зна кога би могао за то да оптерети нити га лознаје и није се могло ући томе у траг, али чим томе уђе у траг да ће јавити власти. На томе је и остало и до овога часа мени није познато ништа о томе више, али могу да вам кажем: да је истога дана власт предузела све нужне мере да се кривац пронађе. Да ли се тако може закључити да је тај напад предузет само ради застрашења, на дан избора могу вам казати: да је нападнути имућнији човек у селу, што се и из саме истраге види и да ће то бити језан разлог, да напад није извршен у политичкој намери, да се неко застраши да не иде на гласање, него је овај напад извршен једино ради пљачке. То се тим пре може мислити, што је и сам Живан казао на испиту, да су га пре месец дана од тога догађаја сачекала и напала три наоружана зликовца пред његовом капијом и хтели су га да убију за новац. Ово су његове речи.

Дакле, пре месец дана од овог догађаја, нападнут је овај човек од зликоваца у цељи пљачкана и да му новац одузму.

Према овоме на све три тачке интерпелације имам ово да одговорим. Прво да је у истини, да је тај човек био нападнут од непознатих зликоваца, да је власт опет предузела одма истрагу, да сам нападнути није имао да каже на кога сумња, да власт није ушла у траг нападачу. Томе човеку који је нападнут име је Живан и он сам признаје, да су га на месец дана пре овога напада напала 3 зликовца и да га је одбранио неки Стеван Марић, који је случајно прошао поред онога места, где је он нападнут био.

Таса Николајевић — Ја сам задовољан са одговором г. министра а у толико пре, што сам извештен, да је овај човек на кога је напад учињен прешао у радикал. партију и од сада ће сигурно бити безбеднији. (Смех).

Председник — Пошто нико више не тражи реч, објављујем, да је претрес свр ен. Пошто нико други вије предложио никакав други прелаз на дневни ред, ја предлажем, да се преко ове интерпелације пређе на прост дневни ред. Усваја ли Скупштина? (Усваја).

Изволте чути одговор г. мин. унутрашњих дела на другу интерпелацију.

Министар унутр. послова Јован Ђаја — Г. Цера Максимовић нар. посланик упутио је на мене интерпелацију у којој ме пита: је ли истина, да је Васа Целагић прогнат из Србије, пита ме, које то прогонство израдио, и пита ме да ли је истина да је повређен стан г. В. Целагића и да је он ноћу из свога стана без дозволе извучен из куће и напослетку пита ме: како се могао протерати човек, који је по мишљењу интерпеланта срп. поданик. На ово част ми је одговорити прво: Истина је, да је г. Васа Целагић прогнат из Србије; прогнат је по пресуди управе вар. Београда. Против те пресуде он се није жалио у законом року иследном судији, који је компетентан, да проучи, да прегледа његову жалбу, а никаква жалба против пресуде није мени долазила.

Што се тиче повреде стана имам да изјавим, да В. Целагић није узнемирен био у свом стану, него се то десило у туђој кући у коју је полиција ушла по одобрењу газде, који је сам полицију и позвао. Дакле то је што се тиче питања о повреди стана.

А што се тиче онога питања, како је могао бити прогнан као српски поданик ја имам да изјавим ово: на испиту, а по прегледу свију акта, нигде се не може наћи ни трага да је се В. Целагић икад стављао под заштиту српске власти или да је се уписао у српско поданство. Он није никад плаћао порез изузимајући што је у последње време платио порез, да би могао бити кандидат за посланика. Међутим опет није нигде био записан у главном списку. Осим тога познато вам

је свима, да је тај човек у више прилика протериван из земље и ако се не варам узастопце 7, 8 година живео је у иностранству. И према томе, што никад ни један корак није учинио по коме би се могло рећи, да је срп. поданик, јер никад нити је тражио заштите у нашој власти нити је тражио да се унише у срп. поданство, нити је кадгод какве грађанске дужности вршио. Отуда следује, да није као срп. грађанин ни протеран, јер то по закону не би ни могло бити, но као човек који није српски грађанин.

При том изјављујем г. интерпеланту, да овог г. Васу Пелагића не сматрам ни за тако важна ни за тако опасна, да се у њему мора толико плашити и бригу водити. И кад би се он с молбом обратио да жели да се врати у Србију ја против тога не би имао ништа. До сад он то није учинио, него је у два маха, и ако постоји извршна пресуда, покушао да преко границе пређе нејавивши се никоме и не траживши допуштења, а разуме се, да ја то нећу никад допустити, да ов то самовољно чини. Али опет понављам, кад би се он обратило с молбом, да жели да се врати у Србију ја не би против тога имао ништа.

Пера Максимовић — Господо, морате признати да се на ову интерпелацију доцкан одговара, када се то чини после два месеца. Сем тога признају и сам да је мало и незгодно, да се сад води реч о овој интерпелацији, а у времену кад је у моди, да се спремају већа прогонства, јер онда и прогонство Васе Пелагића изгледа са свим мала и ситна ствар.

Али, господо, кад сам ја поднео ову интерпелацију, којом тражим објашњења због прогонства В. Пелагића мене у томе нису руководили никакви субјективни разлози, него ме је руководило начелно питање: да ли се може један грађанин један Србин прогнати. Ну, господо, кад хоћемо такво питање да расправимо, онда не треба ничега субјективног да уносимо у расправу тога питања. Сваки од нас може имати засебно гледиште о Пелагићу како ко хоће. Али овде не може доћи у дискусију питање какав је Васа Пелагић као књижевник, као политичка личност, као патриота, о свима тим питањима не можемо ми овде водити реч, него само о томе, да ли је могао бити прогнати. Начелно да се зауставимо само на томе питању и о томе своје мишљење донесемо. Ја кад сам ову интерпелацију поднео, ја сам је с те тачке гледишта и поднео, да се питање са тога гледишта и разветли. Јер кад је у питању повреда једног принципа онда не сме Нар. Скупштина да се пита, према којој је личност учињено? Питања се морају начелно расправити без обзира на личности, јер иначе би изгубили терен, који Скупштина треба да има при расправљању оваквих питања. Мене као посланика тиче се је ли власт, је ли министар повредио један принцип; принцип противан Уставу и закону и кад на то наиђем онда сам дужан да у одбрану против тога устанем, без обзира на личност. Сматрао сам за нужно да кажем ове мотиве моје о интерпелацији, и ако Нар. Представништво одвоји све оно што може бити субјективно, онда ми изгледа да ће Нар. Представништво наћи правилну тачку за решење овога питања. Пре свега, господо, министар сам у одговору свом није казао, на основу којих је законских одредаба прогонство извршено, а при том моја интерпелација има тенденцију, да се каже, да ли се сматра, да ли је то прогонство извршено по законима и по којим законима.

Ја ћу прво, да узмем оно: да ли је Васа Пелагић стран поданик и предпостављајући да је се г. министар одбранно тревутно, онда опет да видимо да ли је поступиено према закону?

За све те случајеве закон је предвидео, како треба расправљати то питање и по § 320 и 343 кр. зак. стоји ово: да странци могу се протерати из земље, који не могу показати, да уредно занимање имају већ морају да нађу на терет општине. Дакле протеривање страних поданика из Србије може да буде само у том случају, ако они немају уредног зани-

мања, па да не би пали на терет општине у којој живе, онда се спрема њих употребава горња мера.

Кад је тако, ја мислим да овај случај не може се однети на В. Пелагића, јер је он живио од свога књижевног рада. То је истина рад своје врсте али у главном тај је рад безобзира на његову вредност имао своју публику, своје читаоце. Сад ако се сматра, да су ти његови радови опасни, да их треба сузбијати, онда их треба сузбијати средствима дозвољеним; треба их сузбијати штампом, средствима књижевним расправама па најзад, ако у његовим радовима има мисли, које долазе у сукоб са законима земаљским. онда га треба дати суду и да од њега искуси праведну осуду.

Али ни у ком случају не сме се употребити прогонство. Мени изгледа да је ова мера употребљена спрема Пелагића зато, што је он као књижевник, као политичар заступао извесан правац, који се није допадао меродавним факторима, те су они и нашли за нужно, да се на показати начин отресу овог човека.

Ја држим, господо, да кад се ми хвалимо да живимо под новим Уставом, у добу слободе, онда ми морамо у свакој прилици гледати те да фактички то и утврдимо и да никакове реакционе мере не употребљавамо противу ма какве идеје. Идеје нека се између себе боре, па нека и победи она која је логична и разумна.

Ја бих у овом случају као радикалац имао да скренем пажњу радикалне странке на онај факат да је и оснивач радикалне странке гоњен због идеја. Радикална странка то је осуђивала и задобила је за свој програм народ даље те с тога и ми морамо бити толерантни према идејама, и ако су нам чије идеје противне, ми их можемо сузбијати редовним средствима. —

Но, господо, још једну неправилност морам да изнесем пред вама.

Васа Пелагић био је под судом за извесно дело, и пуштен на јемство, и то зна и надлежна власт.

Ја то стављам на терет г. министру његовим властима, јер господо, не може се казати да је једна радња добра у земљи, кад се зна да један човек, који је оптужен за извесно дело, и има да одговара за кривицу, да се тај човек прогони из земље. За мене је то јасно да је то злоупотреба и г. министар дужан је да предузме законске мере противу такве власти.

Сад ћу прећи на чисто законско питање: да ли је Васа Пелагић наш поданик или не?

По законима, који у овој земљи постоје и вреде, и по једној уредби, која важи, он је наш поданик, јер ево шта се по чл. 10 зак. о устројству општина и општин. власти вели: *„сви хришћани, који дођу из турских области у Србију, сматрају се за српске поданике, ако су доброг владања и алакају порезу“*. Ова патриотична мера потекла је из тежње, да Србија буде центар свију Срба из турских области, те је на тај начин и створен услов за лако ступање у српско поданство.

Но, господо, мени изгледа, да г. министар није обратио пажњу на ту уредбу и тај специјалан закон који постоји од 1864 године.

Васа Пелагић дошао је, кад је тај закон владао, и већ по том закону он је постао члан општине, у којој је био. То је, господо, јасан смисао закона, и у то се не може сумњати. Но, сад имам да напоменем, да је Народна Скупштина имала такав један случај 1881 године, и расправила је једно такво питање. Тада је било доста радикалних посланика, који су својим гласом решили то питање, а то је била молба неког Јованче Стојановића.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)